

DE COMONIST JACOB OBRECHT
(c.1457-1505)
WAS INDERDAAD EEN GENTENAAR

Daniël LIEVOIS - Rob C. WEGMAN

Onder de vermaarde polyfonisten uit de Lage Landen van de late 15de eeuw heeft Jacob Obrecht altijd een bijzondere plaats ingenomen. Vanouds werd hij geroemd om het gemak waarmee hij extreem gecompliceerde contrapuntische problemen overwon, de grote snelheid waarmee hij componeerde en de grote verbeeldingskracht en klankrijkdom van zijn muziek. Dit zijn kwaliteiten die ook vandaag nog tot ons kunnen spreken, maar iedere generatie moet ze voor zichzelf opnieuw ontdekken. Voor onze generatie geraakte dat ontdekkingsproces de laatste jaren in een stroomversnelling. Deze vindt men terug in de wijze van uitvoeren, in de beschikbaarheid van moderne edities en in de vruchten van een vernieuwd archiefonderzoek. De uitvoeringspraktijk van tegenwoordig verschilt zodanig van die van een kwarteeuw geleden, dat wij nu eenvoudigweg een nieuwe Obrecht horen. Dit thema wordt in deze bijdrage niet nader belicht. Dit is evenmin het geval voor het thema van de beschikbare muziekpartituren. Nu reeds meer dan tien jaar wordt in Nederland de *New Obrecht Edition* uitgegeven, onder het editorschap van de Amsterdamse hoogleraar Chris Maas¹. Deze uitgave oogstte internationaal roem vanwege de hoge kwaliteit van het bronnenonderzoek en van de muzikale reconstructie.

Benevens de beide genoemde aspecten is er dat van de historische interesse van de muziekwetenschap. Ook hier is er de laatste jaren heel wat veranderd. De vragen waarop men antwoorden verwacht te krijgen op grond van muziekbronnen, kronieken, archiefstukken en muziektheoretische traktaten, zijn andere dan die, welke in het verleden gesteld werden. De interesse voor de persoonlijkheid van de componist, voor zijn familiale en sociale context, voor zijn materiële bekommernissen, en op ruimer vlak voor de tijd waarin hij leefde en voor het milieu waarin hij werkte, zijn aanzienlijk toegenomen. Dit alles is uiteraard onmogelijk als men niet over de nodige archiefbronnen beschikt om een en ander te staven en het dient te worden bekend dat de

¹ C.J. MAAS (ed.), *New Obrecht Edition*, Utrecht, 1983-, 12 delen verschenen.

DANIEL LIEVOIS - ROB C. WEGMAN

oogst aan dergelijke gegevens voor de 15de-eeuwse polyfonisten meestal bijzonder mager uitvalt. Dank zij een vernieuwd onderzoek in het Gentse Stadsarchief mag er worden gesteld dat Jacob Obrecht op dit ogenblik de best gedocumenteerde van deze componisten mag worden genoemd. Het uitgangspunt dat aanleiding gaf tot dit onderzoek was de wetenschap dat Jacob Obrecht in Gent werd geboren en niet in het Brabantse Bergen op Zoom, zoals voorheen werd aangenomen.

Status quaestionis

Het eerste biografisch spoor van Obrecht dat naar Gent leidde was de Latijnse achtregelige tekst, die de componist zelf maakte voor een motet dat hij schreef naar aanleiding van het overlijden van zijn vader. De tekst kwam pas in 1936 aan het licht toen de Spaanse musicoloog Higinio Anglès de inventaris publiceerde van een koorboek uit Segovia, bekend als *Cancionero de la Catedral de Segovia* of SegC s.s., waarin het motet *Mille quingentis* voorkomt op ff.81v-83r². De Latijnse tekst luidt als volgt :

*Mille quingentis verum bis sex minus annis
Virgine progeniti lapsis ab origine Christi,
Sicilides flerunt Muse, dum Fata tulerunt
Hobrecht Guillermmum, magna probitate decorum,*

*Cecilie ad festum, qui Ceciliam peragravit
Oram; idem Orpheicum Musis Jacobum generavit,
Ergo dulce melos succentorum chorus alme
Concine ut ad celos sit vecta anima et data palme.*

Dit kan vertaald worden als

Nadat er vijftienhonderd min tweemaal zes jaren waren verstreken
vanaf de geboorte van Christus, de Zoon van de Maagd, weenden de
Sicilische Muzen omdat de Schikgodinnen wegrukten Willem
Hobrecht, die gesierd werd door grote rechtschapenheid,

op het feest van de Heilige Cecilia, hij die Sicilië doorkruist had.

² H. ANGLES, Un manuscrit inconnu avec polyphonie du XVe siècle, conservé à la cathédrale de Ségovie, in : *Acta musicologica*, jg.8, 1936, pp.6-17.

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

Dezelfde man had de Orphische Jacob voor de Muzen voortgebracht. Zing derhalve, goedgunstig succentorenkoor, deze zang met zoete klank, opdat zijn ziel ten hemel mag gevoerd worden en de palm mag ontvangen

Belangrijk voor de biografie van Jacob Obrecht is dat hij in dit motet meedeelt dat zijn vader Willem overleed op 22 november 1488. Jacob werkte toen als koormeester in Brugge. Uiteraard riep de publikatie van Anglès' bijdrage de vraag op waar Willem Obrecht geleefd had. Sommige historici wezen hiervoor Bergen op Zoom aan en voerden ter staving van hun bewering tal van argumenten aan, waarvan er evenwel geen enkel tot een eenduidige conclusie kon leiden. Toen de Nederlandse musicologe Anny Piscaer in 1952 over dit biografisch aspect publiceerde ³, trok dit de aandacht van de Gentse onderzoeker Berten de Keyzer. Hij had in Frans de Potters *Gent, van de oudsten tijd tot heden* ⁴ gelezen dat een zekere Willem Obrecht in 1452 tot stadstropmpetter van Gent was aangesteld en wist dat er in de Gentse stadsrekeningen talrijke vermeldingen van hem voorkwamen. Hoewel De Keyzer niet zeker kon zijn dat deze Willem de vader van de componist was - er waren immers talrijke Willem Obrechts in de noordelijke en zuidelijke Nederlanden bekend - bood de door Piscaer gepubliceerde overlijdensdatum een veelbelovend spoor. De Keyzer sloeg er de Gentse stadsrekening voor 1488-1489 op na, in de hoop er een vermelding van Willem Obrecht te vinden bij de *exuwe*-belastingen die erfgenamen van Gentenaren op de erfenis moesten betalen als zij en/of de overledene niet-poorter waren. Zijn werkhypothese klopte inderdaad : een Jacob Hobrecht, priester, betaalde in het najaar van 1488 als enig erfgenaam belasting over de nalatenschap van Willem Hobrecht, trompetter ⁵. De Keyzer publiceerde deze ontdekking in 1953 en kondigde aan nadere onderzoeken te zullen verrichten ⁶. Indien hij dit opzet al realiseerde, is hij niet meer tot publikatie ervan gekomen. Berten de Keyzers ontdekking leidde echter nog niet meteen tot de conclusie dat de componist in Gent geboren was. Tot voor kort veronderstelde men immers dat Jacob Obrecht omstreeks 1450 geboren was. Men wist dat hij in 1480 zijn eerste mis opdroeg, waarvoor de officiële minimumleeftijd, behoudens uitzonderingen, dertig jaar was. En daarmee

³ A. PISCAER, Jacob Obrecht. Geboortedatum en andere bijzonderheden, in : *Mens en Melodie*, jg.7, 1952, pp.329-333.

⁴ F. DE POTTER, *Gent, van den oudsten tijd tot heden*, dl.1, Gent, 1882, p.556.

⁵ Stadsarchief Gent, Oud Archief (verder SAG, OA), reeks 400 nr.30, Stadsrekening van Gent 1488-1489, f.27r.

⁶ B. DE KEYZER, Jacob Obrecht en zijn vader Willem. De Gentse relaties, in : *Mens en Melodie*, jg.8, 1953, pp.317-319.



1. Jacob Obrecht in 1496

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

viel zijn veronderstelde geboortedatum in 1450, twee jaar voor de eerste vermelding van zijn vader in Gent.

Het eerste definitief bewijs kwam er pas in 1991 toen uit privébezit een portret van Jacob Obrecht (Afb.1) opdook dat door Dirk de Vos werd toegeschreven aan het atelier van Hans Memling ⁷. Op de lijst van dit schilderij stonden de datum en de leeftijd van de componist vermeld : hij was 38 jaar oud in 1496. Hij was toen werkzaam in de Onze-Lieve-Vrouwekerk - heden de kathedraal - te Antwerpen. Dit gegeven leidde tot een geboortedatum in 1457 of 1458, ruim vijf jaar nadat Willem Obrecht in Gent tot stadstrompetter was aangesteld ⁸.

Vernieuwd historisch onderzoek

Dit waren de gegevens waarop kon worden gesteund toen in het najaar van 1991 het archiefonderzoek in Gent werd aangevat. De wijze waarop dit onderzoek verliep en de resultaten ervan, leveren eens te meer een bewijs van de noodzaak en het nut van interdisciplinair onderzoek, in dit geval tussen de musicoloog en de archiefonderzoeker. De eerste vereiste hierbij was een intense inleving, zowel in het probleem, in casu de musicologische vraagstelling, als in het administratief apparaat waarin het gestelde probleem te situeren viel. Vernieuwend onderzoek berust immers meestal op administratieve gegevens, vermits de verhalende bronnen bijna alle sinds lang waren ontdekt of slechts te voorschijn kunnen komen bij toeval, dus niet ingevolge een methodische benadering. Men mag daarbij niet uit het oog verliezen dat geen enkele maatschappij die de voedingsbodem vormt voor belangwekkende artistieke creaties, het kan het stellen zonder een welgeregelde administratieve omkadering. Het valt dan ook niet te verbazen dat het ongemeen rijke Gentse Stadsarchief een schat aan nieuwe gegevens leverde voor het Obrecht-onderzoek.

Het opzet van dit onderzoek was in hoofdzaak drieërlei. Eerst en vooral diende de Gentse afkomst van Obrecht ook door documenten onomstotelijk te worden bewezen, wat een onderzoek naar zijn ouders en familie

⁷ D. DE VOS, Een belangrijk portret van Jacob Obrecht ontdekt : een werk uit de nalatenschap van het atelier van Hans Memling ?, in : *Jaarboek 1989-90 Stad Brugge*, Brugge, 1991, pp.192-209; R.C. WEGMAN, Het 'Jacob Obrecht' portret : enkele biografische observaties, in : *Musica Antiqua*, jg.8, 1991, pp.152-154.

⁸ Intussen werd het merkwaardig portret bij Sotheby's in London geveild en verhuisde het naar het Kimbell Museum te Fort Worth in Texas (Verenigde Staten van Amerika).

impliceerde. Deze gegevens zouden dan ook toelaten het sociaal milieu te omschrijven waarin de componist opgroeide. Tenslotte moest er worden nagegaan of en welke relaties Jacob Obrecht nog onderhield met zijn geboortestad in de loop van zijn verdere leven.

Lijsbette Gheeraerts

Uit een drietal vermeldingen in de Gentse schepenregisters van de Keure, die verder in deze bijdrage aan bod komen, bleek dat Jacob Obrecht het enig kind was van Willem en van Lijsbette Gheeraerts. De oudste vermelding van zijn moeder dateert van 1450⁹. Zij was toen nog minderjarig en ongehuwd, doch woonde kennelijk al in Gent, waar zij als jongste dochter van de zojuist overleden Andries Gheeraerts in diens erfenis deelde. De voogd die toen over haar en haar minderjarige broers werd aangesteld, was een zekere Jan Hobrecht. Dat deze man, een schipper en kruidenier die we uit talrijke andere vermeldingen kennen als een vooraanstaand Gents burger, als voogd fungeerde, betekent dat hij goede connecties bezat met de familie Gheeraerts. Dat hij tevens nauw verwant moet zijn geweest met de latere echtgenoot van Lijsbette, Willem Obrecht, ligt voor de hand, doch hiervoor werd het sluitend bewijs nog niet gevonden. Een onderzoek van de Gentse schepenregisters van de Keure en van Gedele over een tijdsspanne van meer dan een halve eeuw liet immers toe vast te stellen dat deze familie niet bijzonder uitgebreid was in Gent. Er mag dan ook in alle redelijkheid worden aangenomen dat de families Obrecht en Gheeraerts elkaar reeds enige tijd in Gent kenden voor het huwelijk gesloten werd waaruit de componist zou geboren worden.

Lijsbette Gheeraerts overleed in 1460, tien jaar na de dood van haar vader, en wederom kreeg Jan Obrecht de voogdij toegewezen, nu over haar minderjarig zontje Copken Obrecht¹⁰. Dit is de oudste vermelding van de componist, op twee- of driejarige leeftijd. Op dezelfde dag, namelijk 30 juli 1460 legde Jan Obrecht de staat van goed van het minderjarig kind voor aan de Gentse schepenen van Gedele (Bijlage I)¹¹. Een eerste deel van de erfenis van de kleine Jacob bestond uit vier gemet land in de prochie Steeland bij Hugersluus in Assenede Ambacht, waarvan Jacob vooralsnog slechts

⁹ SAG, OA, reeks 330, nr.24, Schepenregister van Gedele 1449-1450², f.20v. De aanstelling van Jan Hobrecht als haar voogd bevindt zich op f.10v.

¹⁰ SAG, OA, reeks 330 nr.28, Schepenregister van Gedele 1459-1460, Rolle, f.21r : *Jan Hobrecht wart vooght van Willem Hoebrechts kinde bij Lijsbette Gheerarts, versterfte de matre. Actum xxx julij a^o lx.*

¹¹ SAG, OA, reeks 330 nr.28, Schepenregister van Gedele 1459-1460, f.127r.

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

gerechtigd was in een kwart van de inkomsten, omdat enerzijds Jacobs grootmoeder Marie Laps, die nu gehuwd was met Jan Wolfaert, het levenslange vruchtgebruik behield van de helft van de grond en omdat Willem Obrecht als weduwnaar van Lijsbette het levenslange vruchtgebruik genoot van de helft van de andere helft. Een andere portie grondbezit was door Lijsbette en Willem verworven in de loop van hun huwelijk, namelijk twee gemet die aangekocht waren van Lijsbettes zuster Katheline Gheeraerts en haar man Cornelis Beelenzone, en nog drie gemet gelegen binnen de vrijheid van Hegersluus in Axel Ambacht. Van deze beide stukken land, die evenals het eerste deel van de erfenis verpacht werd voor 2 schelling 6 denier groot per gemet, behield Willem het bezit van de ene helft en kwam de andere helft aan Copken toe. In de derde plaats legde Jan Obrecht een inventaris neer van het roerende bezit en van de schulden en baten van het echtpaar. De waarde van het deel waarin het weeskind gerechtigd was werd op drie pond groot geschat ¹². Dit bedrag dat Jacob van zijn vader diende te ontvangen, zou vooralsnog door deze laatste beheerd worden. Het laatste element van de staat van goed betrof een tegoed vanwege Marie Laps aan haar dochter Lijsbette Gheeraerts. Eerstgenoemde en Andries Gheeraerts, haar echtgenoot, hadden bij de huwelijken van hun zoon Jan en van hun dochter Katheline telkens een bruidsschat voorzien van 10 pond groot. Lijsbette had recht op eenzelfde bedrag, vooraf uit te betalen bij het overlijden van haar moeder. Nu liet Willem Obrecht in de staat van goed zijn eis acteren dat dit recht aan hun zoontje zou overgedragen worden, doch uiteraard konden de schepenen van Gedele hierover geen uitspraak ten gronde doen.

Willem Obrecht

We kennen zoals gezegd de ouders van Jacobs moeder en we vernamen dat ze bezittingen hadden in Steeland. Eenzelfde kennis ontbreekt ons evenwel voor wat de ouders van Willem Obrecht betreft. Tot nog toe werd zelfs

¹² Dit bedrag is gelijk aan 60 daglonen van een ambachtsmeester of aan 120 daglonen van een ambachtsgezel. Ter vergelijking : de jaarlijkse vergoeding voor een overdeken beliep voor de slag bij Gavere in 1453 606 daglonen van een meester, na Gavere 200, een stadspensionaris streek op beide momenten 480 daglonen op; in beide gevallen zijn deze bedragen te vermeerderen met lakens. Zie M. BOONE, *Gestion urbaine, gestion d'entreprises : l'élite urbaine entre pouvoir d'état, solidarité communale et intérêts privés dans les Pays-Bas méridionaux à l'époque bourguignonne (XIVe-XVe siècle)*, in S. CAVACIOCCHI (ed.), *L'impressa. Industria, commercio, banca, secc.XIII-XVIII*, Firenze, 1991 (Istituto internazionale di storia economica F. Datini, Prato, Serie II. Atti della 22a settimana di studie 1990), pp.850-856.



Entrée de Philippe le Bon à Gand en 1458.

2. Trompetters verwelkomen Filips de Goede bij zijn intrede in Gent in 1458

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

nergens de naam van zijn vader aangetroffen, zodat de familierelatie met tal van andere Obrechts in het Gent van die tijd niet kan worden nagegaan. Over Willems levensactiviteiten zijn er daarentegen heel wat gegevens bewaard.

Het oudste document waarin hij wordt vermeld is de akte waarbij de Stad Gent op 24 november 1452 - op het hoogtepunt dus van de opstand tegen Filips de Goede - zes trompetters voor de duur van hun leven benoemde¹³. Dit was alleszins een unicum vermits enkel de hertog zelf zich toen een dergelijke luxe kon veroorloven. De vaste jaarlijkse vergoeding die aan Ghisel de Keyser, Theus Nijs, Roel Ghijs, Willem Oebrecht, Loijkin Ghijs en Jan Toysbaert werd toegekend bedroeg drie pond groot en bovendien twee uniformen per jaar, één in gestreept en één in effen laken¹⁴. Uit latere bescheiden bleek dat de gebruikte trompetten van zilver waren. Het vermelde document is niet enkel van aanzienlijke betekenis voor de Gentse stadsgeschiedenis, doch het is tevens het oudst bekende van zijn soort in de Lage Landen en het werpt ten slotte een belangrijk licht op de persoonlijkheid van Willem Obrecht. Het is overduidelijk dat de motivatie tot de bekostiging van zes stadstrompetters eerder van politieke dan van muzikale aard was. De stad had immers voor haar muzikale behoeften een beroep kunnen blijven doen op trompetters die voor de gelegenheid aangesproken en betaald werden, zoals dit voordien inderdaad herhaaldelijk gebeurd was. In de tekst werd er de nadruk op gelegd dat de trompetters in vast dienstverband werden aangesteld *omme de eerbaerheit, nutscip ende proffit vander voorscreven stede, ende ten fine dat de selve nu voortan duechdelic bewaert soude sijn*. Ze dienden om het politiek en diplomatiek prestige van Gent luister bij te zetten en waren in tijd van oorlog van groot nut om de Gentse krijgsbenden aan te moedigen, op te zwepen en seinen te geven. Het lijkt geen twijfel dat de loyaliteit van de zes trompetters en dus ook van Willem Obrecht boven alle twijfel verheven was. Er werd hen immers opgelegd *de vorscreven stede te dienene ende de heeren vander selver stede te bewaerne alsoot behoeren sal*. Vergeten we hierbij niet dat wie sympathieën voor de Bourgondische partij liet blijken, zijn leven riskeerde. Men mag er bijgevolg ook van uitgaan dat ze alle poorters waren van de stad.

Het behoort niet tot het opzet van deze bijdrage om nader in te gaan op het thema van de stadstrompetters, doch enkele gegevens werpen meer licht op Jacob Obrechts vader. Twee van de eerste zes stadstrompetters, namelijk

¹³ SAG, OA, reeks 301 nr.42, Schepenregister van de Keure 1452-1453, f.18r. Gepubliceerd bij F. DE POTTER, 1882, p.556 en bij B. DE KEYZER, 1953, p.318.

¹⁴ Zie noot 12.

DANIEL LIEVOIS - ROB C. WEGMAN

Roel en Loijkin Ghijs waren wollewevers¹⁵ en behoorden bijgevolg tot de categorie der ambachtslieden waarvan de leiders toen tot de drijvende krachten behoorden van de opstand tegen het centraal gezag¹⁶. Het waren trouwens deze leiders die voor de benoeming van de trompetters hadden ingestaan. Men mag dus geredelijk onderstellen dat ook Willem Obrecht tot dit milieu behoorde, ook al laat geen enkel document vooralsnog toe zijn beroep aan te wijzen.

Verder dient er worden opgemerkt dat de trompetters in Gent georganiseerd waren in de Sint-Andriessgilde. De gildemeesters beriepen zich in 1451-1452 op *haerlieden zeghele ende ordinanchie die zij adden van der selver gulde van ouden tijden*¹⁷. Rekening gehouden met de striktheid waarmee de beroepsverenigingen in Gent hun eigen professionele belangen behartigden en vreemdelingen van de uitoefening van hun beroep uitsloten, is het duidelijk dat ook Willem Obrecht in 1452 en wellicht reeds eerder tot de Sint-Andriessgilde behoorde.

Na de nederlaag bij Gavere in 1453 zetten de zes trompetters hun werk verder in een grondig gewijzigde politieke context. In plaats van een element te zijn van veruiterlijking van het stedelijk particularisme van Gent, werden ze nu vaak aangewend om het vorstelijk centralisme meer glans bij te zetten (Afb.2). Filips de Goede beschikte over zijn eigen trompetters en was wellicht niet erg geneigd een beroep te doen op deze van het opstandige Gent, doch de Graaf van Charolais, de latere Karel de Stoute en de hoogste adel deden bij de belangrijkste en plechtigste gelegenheden een beroep op

¹⁵ Roel Ghijs wordt in 1457 vermeld als gezworene van de wollewevers, wonend op Het Zand (de huidige Lange Violettenstraat), in SAG, OA, reeks 195 nr.1, Archief van het Wollewevers, Register van de nering der wollewevers. 15de eeuw - 1657, f.5r. *Louwyc Ghijs, tromper ende wullewever*, eveneens op Het Zand, komt omstreeks 1477 voor in SAG,OA, reeks 20 nr.1, Oorlogskas en rekeningen van de opgelegde boete 1477-1493, Rekening van de hoofdelijke omstelling van een oorlogsbelasting opgehaald door de koninkstavels van de Sint-Jans- en de Sint-Pietersparochie (1477 ?), f.15r en in 1484-1485 in Rijksarchief Gent (verder RG), Fonds Sint-Baafs en bisdom Gent, reeks K nr.3957, Rekening van de oude cotidiane van de Sint-Janskerk, 1484-1485, f.1v.

¹⁶ Dat er in de jaren voor Gavere wollewevers tot de stadstrompetters behoorden en er mogelijk juist een derde van vormden, houdt vermoedelijk verband met het feit dat de zogenaamde Drie Leden van de stad, namelijk de poorterij, de kleine neringen en de weverij, alle niveaus van stedelijke ambtenarij onderling hadden verkaveld. Zie : M. BOONE, *Gent en de Bourgondische hertogen, ca.1384 - ca.1453. Een sociaal-politieke studie van een staatsvormingsproces*, Brussel, 1990, *Verhandelingen der Koninklijke Academie. Klasse der Letteren*, jg.52, nr.133, pp.124-141.

¹⁷ SAG, OA, reeks 301 nr.42, Schepenregister van de Keure 1451-1452 f.25r.

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

hen. Dit wijst erop dat de muzikale kwaliteit van het ensemble bijzonder hoog werd aangeslagen en ongeëvenaard moet zijn geweest in de Lage landen. Ze vormden ongetwijfeld een bijzonder luistervol element in de Bourgondische *état spectacle*. Mogelijk was hun optreden tijdens de Feestelijkheden van de Fazant in Lille in februari 1454 de eerste gelegenheid waarop de toen negentienjarige Graaf van Charolais hen aan het werk hoorde en zag ¹⁸. Ze waren dan ook van de partij toen de toekomstige Karel de Stoute op 30 oktober van hetzelfde jaar eveneens te Lille in het huwelijk trad met Isabella van Bourbon ¹⁹. In juli 1456 maakten ze deel uit van het gevolg van Karel toen hij naar Holland reisde in zijn functie als gouverneur en luitenant-generaal van de Lage Landen ²⁰. In februari 1457 speelden ze in Brussel bij gelegenheid van het doopsel van Karels dochter Maria van Bourgondië ²¹. Tussen half april en het begin van mei vergezelden ze Karel ter gelegenheid van de steekspelen in Brugge ²².

Vermits op grond van het Obrechtportret bekend is dat de componist geboren werd in 1457 of 1458, kan men deze gebeurtenis situeren in de hier gememoreerde fase van Willems activiteiten als stadstrompetter.

Een ander prestigieus voorbeeld van deze activiteit is dat de Gentse trompetters door het stadsbestuur werden uitgeleend aan Jan I, hertog van Kleef, toen deze in 1459 in opdracht van Filips de Goede een delegatie aanvoerde naar Mantua waar paus Pius II een congres had belegd met het oog op een kruistocht tegen de Turken ²³. Willem Obrecht en zijn collega's werden in Mantua zelfs in audiëntie ontvangen door de paus van wie ze op 13 november 1459 een pauselijke bul verkregen waarbij hen zekere geestelijke gunsten werden toegekend voor de kapel die ze wensten op te richten ter ere van Sint-Andries in de Sint-Janskerk (nu de Sint-Baafskathedraal) te Gent. Uit een schepenvonnis van 19 februari 1472 blijkt dat de kapel inderdaad tot stand kwam. De trompettersgilde werd toen omschreven als *de gulde van van Sente Andries ende Sente Lazarus dat men*

¹⁸ SAG, OA, reeks 400 nr.17, Stadsrekening van Gent 1453-1454, f.386r.

¹⁹ SAG, OA, reeks 400 nr.18, Stadsrekening van Gent 1454-1455, f.30r.

²⁰ SAG, OA, reeks 400 nr.18, Stadsrekening van Gent 1456-1457, f.74r.

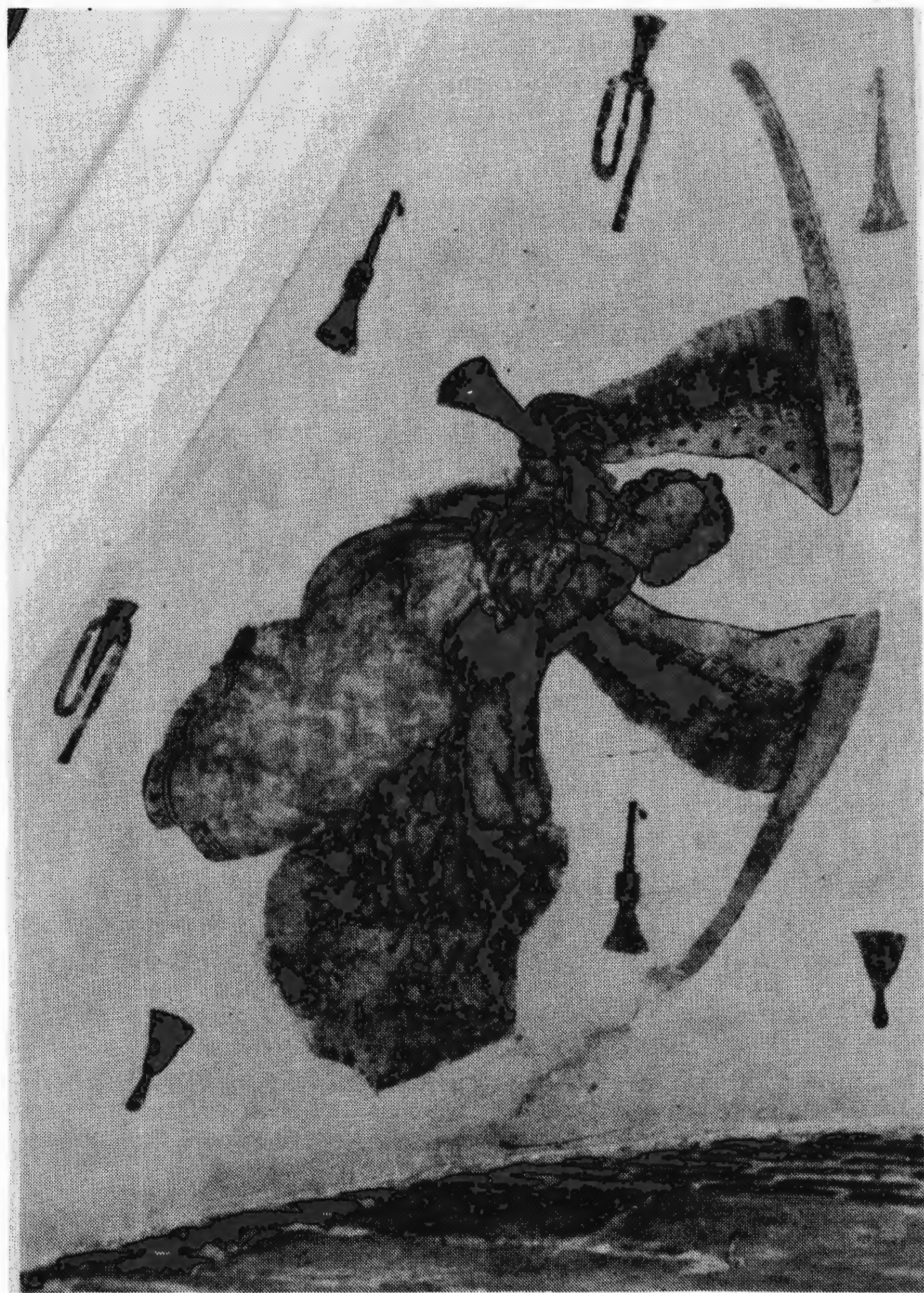
²¹ SAG, OA, reeks 400 nr.18, Stadsrekening van Gent 1456-1457, f.258r;

Lille, Archives Départementales du Nord, Série B nummer 3661, Rekening van de graaf van Charolais 1457, f.17v.

²² SAG, OA, reeks 400 nr.18, Stadsrekening van Gent 1456-1457, f.258v;

Lille, Archives Départementales du Nord, Série B nummer 3661, Rekening van de graaf van Charolais 1457, f.17v.

²³ SAG, OA, reeks 301 nr.45, Schepenregister van de Keure 1459-1460, f.125v; reeks 400 nr.19, Stadsrekening van Gent 1459-1460, f.358r.



3. Trompet spelende engel omringd door muziekinstrumenten

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

hout tSente Jans in den crocht ²⁴. De bedoelde kapel was gevestigd in de eerste noordelijke straalkapel in de crypte. In het begin van deze eeuw ontdekte men op de zoldering ervan schilderijen van trompet spelende engelen op een met allerlei muziekinstrumenten bezaaide achtergrond (Afb.3), die inderdaad in de tweede helft van de vijftiende eeuw kunnen worden gesitueerd ²⁵.

Resumerend kunnen we Willem Obrecht omschrijven als een muzikaal hoogbegaafde en virtuoos trompetspelende poorter van Gent uit het burgerlijke milieu die op goede voet stond met de voorstanders van het stedelijk particularisme en die samen met zijn collega's een groep van stadstrompetters vormde die na de slag van Gavere uitgroeide tot een professioneel muzikaal ensemble van veel meer dan plaatselijke betekenis. Dit bracht hem in contact met de hoogste kringen in de Lage Landen en liet hem toe naar Italië te reizen waar hij zelfs door de paus werd ontvangen.

Jacob Obrechts ontwikkeling

Het moet worden toegegeven dat er geen nadere gegevens bekend zijn over de opvoeding en de ontwikkeling van Jacob Obrecht en dat men hiervoor op voorzichtige veronderstellingen aangewezen is. Het lijkt weinig twijfel dat Willem aan zijn zoon het eerste muziekonderricht verstrekke door hem vertrouwd te maken met het notenschrift en met de kunst van het improviseren. Dit was zeker geen alleenstaand geval, want ook in de families De Keyser, Ghijs en Nijs werd de traditie van vader op zoon overgedragen, uiteraard onder de supervisie van de trompettersgilde die als elke andere gilde de werkzekerheid van de zonen van zijn leden zocht te beschermen ²⁶. Jacobs persoonlijke eigenschappen en mogelijk de talrijke contacten op het hoogste niveau die zijn vader onderhield, moeten hem aldaar in een andere richting gedreven hebben. Wellicht werd hij op zes- of zevenjarige leeftijd als koorknaap opgenomen in een of andere Gentse kerk, mogelijk de Sint-Janskerk, en kreeg hij onderricht in het christelijk geloof, de grammatica en de muziek. Deze evolutie verwijderde hem gaandeweg uit zijn natuurlijke sociale omgeving. Terwijl de zonen van Willems collega's zich in de

²⁴ SAG, OA, reeks 301 nr.51, Schepenregister van de Keure 1471-1472 f.13v.

²⁵ E. DHANENS, De artistieke uitrusting van de Sint-Janskerk te Gent in de 15de eeuw, in : *Academiae Analecta, Mededelingen der Koninklijke Academie, Klasse der Letteren*, jg. 44, 1983, pp.66 en 99.

²⁶ K. POLK, *Flemish Wind Bands in the Late Middle Ages : A Study of Improvisatory Instrumental Practices*, onuitgegeven doctoraal proefschrift, University of California, 1968, p.74.

DANIEL LIEVOIS - ROB C. WEGMAN

voetstappen van hun vader en in de Gentse context bleven bewegen, brachten Jacobs ambitie, intelligentie en muzikaal talent hem meer en meer in een kerkelijk milieu. Dit betekende concreet : universitaire studies die hem de titel van meester zouden bezorgen en diverse geestelijke wijdingen tot hij op 23 april 1480 zijn eerste mis opdroeg. Op muzikaal gebied hadden zijn jeugdijaren hem een combinatie geboden van de twee werelden waarin hij zich bewoog : het kerkelijk milieu bood hem een stevige formele traditie en de trompetterskunst bezorgde hem een als het ware aangeboren improvisatietalent. Op een dergelijke basis konden zijn wonderbare compositorische gaven tot een schitterende bloei komen.

Een bijzondere omstandigheid die Willem Obrecht mogelijk toeliet een rol te spelen in de muzikale vorming van zijn veelbelovende zoon waren zijn talrijke professionele contacten aan het Bourgondische hof van 1467 tot 1470. Hierbij kan hij Jacob in contact gebracht hebben met één der voornaamste componisten in Europa, Antoine Busnoys, die destijds als zanger verbonden was aan hetzelfde hof. Archivalische evidentie voor deze bewering is weliswaar niet voorhanden, doch uit diverse latere composities van Obrecht blijkt dat hij altijd een bijzondere muzikale band met Busnoys gevoeld heeft.

Waar Jacob universiteit liep, blijft tot op heden onduidelijk. Speurtochten in de universitaire matrikels in Leuven, Köln, Paris, Orléans en diverse andere steden in Noordwest-Europa leverden geen resultaat op. Zeker is dat hij op ongeveer 22-jarige leeftijd de meesterstitel bezat en kort daarop tot priester werd gewijd. Op deze ongekend jonge leeftijd werd hij ook koormeester in Bergen op Zoom en was er zodoende verantwoordelijk voor het beheer en de muzikale instructie van de koorknepen aldaar. Reeds toen heeft hij internationale roem ge oogst. Omstreeks hetzelfde jaar 1480 bestempelde de muziektheoreticus Johannes Tinctoris in Napels hem als één van de tien belangrijkste componisten van zijn tijd. Het toeval wil dat de enige bewaard gebleven bron van deze uitspraak zich in Gent bevindt; ze is mogelijk afkomstig uit de bibliotheekverzameling van abt Raphael de Mercatellis van de Sint-Baafsabdij. Het bedoelde tekstfragment luidt : *Quis enim Johannem Dunstable, Guilielmum Dufay, Egidium Binchois, Johannem Okeghem, Anthonium Busnois, Johannem Regis, Firminum Caron, Jacobum Carlerij, Robertum Morton, Jacobum Obrechts non novit ... quorum compositiones per universum orbem divulgatae dei templa, regum palatia, privatorum domos summa dulcedine replent*, wat men kan vertalen als : Wie kent inderdaad John Dunstable, Guillaume Dufay, Gilles Binchois, Jan Okeghem, Anthoine Busnois, Johannes Regis, Firmin Caron, Jacobus Carlier, Robert Morton en Jacob Obrecht niet ? Hun composities zijn over de hele wereld verspreid en vervullen de tempels van God, de paleizen der koningen en de privé

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

woonhuizen met de grootste welluidendheid ²⁷.

De componist doorliep een glansrijke carrière die men aan de hand van talrijke documenten goed kan volgen, doch die in deze bijdrage niet verder aan de orde dient te komen ²⁸. Deze loopbaan bracht Obrecht mogelijk in Utrecht waar hij muziekonderricht zou gegeven hebben aan Erasmus van Rotterdam, daarna in Bergen op Zoom, in Cambrai, in Brugge, in Ferrara, mogelijk in Roma, daarna terug in Brugge, in Antwerpen, opnieuw in Bergen op Zoom, een derde keer in Brugge, nogmaals in Antwerpen, dan in Innsbrück, mogelijk in Roma en tenslotte in Ferrara. Hij werd daar in september 1504 benoemd tot *maestro di cappella* aan het hertogelijke hof, destijds één van de best gehonoreerde muzikale posities in Europa. Het lot was hem evenwel niet welgezind want binnen enkele maanden na zijn aanstelling overleed hertog Ercole d'Este die altijd een der meest fervente bewonderaars van Obrecht was geweest. Zijn opvolger Alfonso I ontsloeg de kapelmeester onmiddellijk. De Gentenaar Obrecht was nu gestrand in een vreemd land, zonder vaste positie, en zijn pogingen om een betrekking in Mantua te verwerven leidden tot niets. Binnen een half jaar na zijn ontslag - wij weten niet wat hij tijdens die periode gedaan heeft - werd hij in juli 1505 het slachtoffer van de pestepidemie die toen in Ferrara heerste.

Was Obrecht *persona non grata* in Gent ?

Een laatste vraag betreft de verdere connecties tussen Jacob Obrecht en Gent. Bijzonder opvallend in dit verband is dat de componist nooit als zangmeester in zijn geboortestad heeft gefungeerd. Voor wat de redenen hiervan betreft, tasten we tot nog toe volkomen in het duister.

Obrechts aanwezigheid in Gent vóór het overlijden van zijn vader wordt, in zoverre bekend, slechts bevestigd door één enkel document, waarbij hij op 29 maart 1484 voor de Gentse schepenen van de Keure een schuld van de weduwe van Gheleijn Gheeraerts, zijn oom van moederszijde, aan zijn vader overdroeg ²⁹. In die tijd werkte hij als koormeester in Bergen op Zoom.

²⁷ Universiteit Gent, Bibliotheek, handschrift 70, f.77. Zie : A. DEROLEZ, *Inventaris van de handschriften in de universiteitsbibliotheek te Gent*, Gent, 1977, p.6; J. DE SAINT-GENOIS, *Catalogue des manuscrits de la bibliothèque de la ville et de l'université de Gand*, 1849-1852, nr.421, p.301.

²⁸ Een exhaustieve studie van Obrechts carrière, met uitvoerige bibliografie, kan men vinden in R.C. WEGMAN, *Obrecht in Missa*, onuitgegeven doctoraal proefschrift, Universiteit van Amsterdam, 1993, en in R.C. WEGMAN, *Born for the Muses*, Oxford University Press, 1994 (ter perse).

²⁹ SAG, OA, reeks 301 nr.57, Schepenregister van de Keure 1483-1484,

Of hij naar Gent kwam bij het overlijden van zijn vader op 22 november 1488 is niet bekend. Op menselijk vlak blijft zijn voornaamste getuigenis dat naar deze gebeurtenis verwijst het eerder vermelde motet *Mille quingentis*, waarin de componist duidelijk uiting gaf aan zijn genegenheid, zijn respect en zijn erkentelijkheid ten aanzien van zijn vader. Anderzijds is er de door Berten de Keyzer aangewezen betaling van de *exuwe*-belasting op Willems successie³⁰. Een andere tekst waarin het overlijden van Willem Obrecht vermeld wordt is de betaling van zijn doodschuld als lid van de gilde van Onze-Lieve-Vrouw op de Rade in de Sint-Janskerk³¹, overigens een qua samenstelling en patrimonium wel bijzonder aanzienlijke broederschap³².

Uit de periode na Willem Obrechts overlijden zijn er ons slechts twee teksten bekend, die trouwens beide dateren van 13 november 1492, en waaruit blijkt dat Jacob Obrecht in eigen persoon voor de schepenen van Gent verscheen. Dit kan worden afgeleid uit het feit dat er in geen van beide akten sprake is van een procureur die hem bij de vermelde rechtshandeling verving. De componist was op dat tijdstip werkzaam als koormeester in de Onze-Lieve-Vrouwekerk - heden de kathedraal - te Antwerpen.

Een eerste tekst (Bijlage II) is eigenlijk een kwijtschrift waarbij Jacob Obrecht verklaarde dat hij met de tweede echtgenote van zijn vader³³ en met Zegher de Leenheer, haar tweede echtgenoot, tot volle tevredenheid van de betrokkenen afgerekend had inzake de erfenis van zijn vader. Hij voegde eraan toe dat hij ook de gelden ontvangen had waarin hij na het overlijden van zijn moeder Lysbette Gheeraerts nog gerechtigd was en die blijkbaar

f.142v.

³⁰ SAG, OA, reeks 400 nr.30, Stadsrekening van Gent 1488-1489, f.27v : *Item vander versteerften van Willem Hobrecht, trompet, vanden gheheelen goede dat deelde her Jacop Hobrecht, priestre, ende dit gheappointiert bij scepenen xxiiij s.gr., afghetrocken voor den aenbringhere ende yssuers boden xviii gr., blijft net xxij s. vij d.gr.*

³¹ RG, Fonds Sint-Baafs en bisdom Gent, reeks K nr.5224, Rekening van Onze-Lieve-Vrouw op de Rade in de Sint-Janskerk 1488-1489, f.2v : *Ontfanghen van dootghelde vanden gulde broeders ende zusteren boven dien dienste ... Item Willem Obrecht bij meester Jacop vanden Velde x sc.par.*

³² Zie : P. TRIO, *De Gentse broederschappen (1185-1580). Ontstaan, naamgeving, materiële uitrusting, structuur, opheffing en bronnen*, Gent, 1990, Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, dl.XVI, p.67; Idem, *Volksreligie als spiegel van een stedelijke samenleving. De broederschappen te Gent in de late middeleeuwen*, Leuven, 1993, Symbolae fac. litterarum et philosophiae Lovaniensis, s.B, vol.11, pp.209-211.

³³ Willem Obrecht was uiterlijk op 25 april 1465 hertrouwd met Beatrijs Jacobs, zoals blijkt uit een akte in SAG, OA, reeks 301 nr.48, Schepenregister van de Keure 1464-1465, f.81r.

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)



4. Ligging van het huis dat Obrecht aankocht in 1492

opgenomen waren in de erfenis van zijn vader. Merkwaardig is alleszins dat deze ontlasting ten gunste van het echtpaar Zegher de Leenheer - Beatrijse Jacops slechts tot stand kwam vier jaar na het overlijden van Willem Obrecht. Over het waarom hiervan tasten we in het duister, hoewel we twee mogelijke scenario's kunnen voorstellen. Een eerste is dat er betwistingen of onduidelijkheden gerezen waren tussen de beide betrokken partijen, inzonderheid betreffende de achterstallige erfenis van moederszijde, die vooraf dienden opgelost te worden, wat enige tijd in beslag kan genomen hebben. Een andere mogelijkheid is dat het in de bijzonder troebele tijd van de opstand van Gent tegen Maximiliaan van Oostenrijk beter was de regeling van de erfenis uit te stellen, bijvoorbeeld uit vrees dat Jacob Obrecht het slachtoffer zou worden van een confiscatiemaatregel vanwege het stadsbestuur. In het licht van het feit dat de proclamatie van de vrede van Cadzand, waarin de nederlaag van Gent zijn beslag kreeg, op zondag 12 augustus 1492 plaatsvond ³⁴, is het toch wel treffend dat korte tijd daarna de erfeniskwestie werd afgehandeld. Mocht deze mogelijkheid inderdaad met de werkelijkheid overeenstemmen, dan moet het conflict tussen Obrecht en de anticentralistische partij in zijn geboortestad wel zeer diep geweest zijn.

Een tweede tekst, die zoals gezegd eveneens op 13 november 1492 tot stand kwam (Bijlage III), betreft de aankoop door Jacob Obrecht van een huis in de Talboomstraat, nu de Ursulinenstraat ³⁵. Dit huis was reeds eigendom van Willem Obrecht, ten minste tijdens de laatste drie jaar van zijn leven ³⁶. Na Willems overlijden erfden zijn weduwe Beatrijse Jacops en zijn enige zoon Jacob elk de helft van het huis. Zegher de Leenheer, de toenmalige echtgenoot van Willems weduwe en dus haar wettelijke voogd, verkocht in hun beider naam de helft van het huis aan de componist. Het pand werd aangeduid als een *loeve*, gelegen beneden de Zandberg in de Talboomstraat, en was belast met een landcijs ten bedrage van 2 schelling 10 groot ten gunste van de Armentafel van de Sint-Jansparochie en met een erfelijke rente van 6 schelling groot ten gunste van de infirmerie van het Begijnhof van Sint-Elisabeth. De verkoper verklaarde dat hij de koopsom van 24 schelling groot inderdaad ontvangen had. Het is niet duidelijk welke bedoeling Jacob

³⁴ A.G.B. SCHAYES, *Dagboek der Gentsche Collatie 1446-1515*, Gent-Rotterdam, 1842, pp.503-504.

³⁵ M. Gysseling, *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen-Brussel-Gent-Leuven, 1954, p.79 nr.498.

³⁶ Dit blijkt uit SAG, OA reeks 301 nr.58, Schepenregister van de Keure 1485, f.13r : *een huus ende stede ... jnde talboomstrate beneden sandtberghe Willem Hoebrecht daer neffens ghehuust ... xxj july a^o lxxxv* en SAG, OA, reeks 301 nr.60, Schepenregister van de Keure 1489-1490 f.50v : *eenen huuse ende stede staende inde Talboomstrate beneden den Sandberghe Willem Hobrecht ghehuust an deen zijde ... xxiijen in december lxxxix*.

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

Obrecht met deze aankoop gehad heeft. Wenste hij de mogelijkheid te behouden om later naar Gent terug te keren en zijn intrek te nemen in de onmiddellijke omgeving van de Sint-Janskerk - het pand was gesitueerd op zowat honderd meter van de noordzijde van deze kerk - in de nabijheid van zekere van zijn familieleden ? Wilde hij er de huur van opstrijken of mogelijk gebruiken voor het spijzen van een fundatie voor de zielerust van zijn ouders ? Men kan enkel hopen dat verder onderzoek ooit zal toelaten op deze vragen te antwoorden.

Een gedetailleerd onderzoek naar de precieze ligging van het pand aan de hand van de landcijsboeken van de Armentafel van de Sint-Jansparochie, van de oude en nieuwe registers van het huisgeld, van het Frans kadaster, van de zogenaamde *Atlas Napoléon* en van het Belgisch kadaster, liet toe de ligging van het huis van Jacob Obrecht ondubbelzinnige wijze te situeren in de huidige Ursulinenstraat, oorspronkelijk kadaster sectie C nummer 1428, met een gevelbreedte van zowat 7.5 meter ³⁷. Het huizenblok waarvan het gezochte pand deel uitmaakte kan worden herkend op diverse stadsplattegronden, zij het dat deze afbeeldingen niet noodzakelijk helemaal correct zijn (Afb.4). In de fotoverzameling van de Stedelijke Commissie van Monumenten en Stadsgezichten bleef een beeld bewaard van het huis dat op die plaats stond vooraleer het in 1977 werd afgebroken om plaats te ruimen voor de huidige achteruitgang van de recent opgetrokken rijkswachtkazerne (Afb.5).

Besluit

Zoals reeds opgemerkt, vormen de nieuwe ontdekkingen met betrekking tot de Gentse afkomst van Jacob Obrecht slechts een deel van een bredere stroomversnelling, die tevens een nieuwe evaluatie van zijn muzikale betekenis en historische positie inhoudt. De muziekgeschiedschrijving van Obrechts tijd is vanouds sterk bepaald geweest door het *a priori* centraalstellen van Josquin des Prez (c.1455-1521) als grootste creatief genie van deze periode, en het marginaliseren van tijdgenoten, inclusief Obrecht, als 'secundaire' componisten. De belangrijkste oorzaak hiervan ligt in het feit dat Josquin na zijn dood als genie vereerd werd - in een mate die geen overleden componist ooit tevoren had genoten - en het lag voor de hand deze

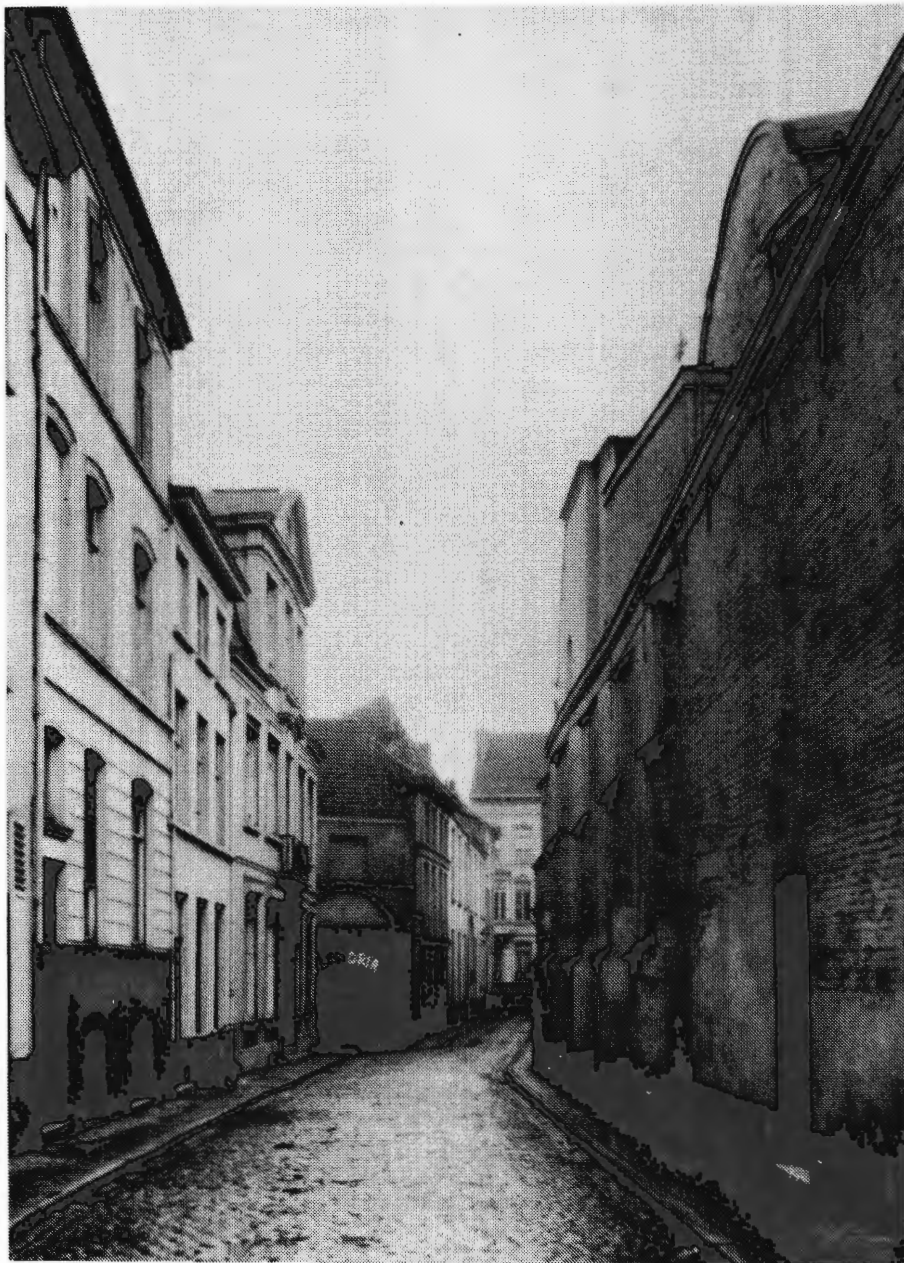
³⁷ De hierbij gebruikte onderzoeksmethode werd beschreven in : D. LIEVOIS, Bouwhistorisch onderzoek van particuliere huizen in stedelijk milieu, in : *Stadsarcheologie*, 1992, jg.16 nr.2, pp.9-26, en concreet toegepast in : G. EVERAERT, M.C. LALEMAN & D. LIEVOIS, Het huis met de houten achtergevel. Een nieuwe synthese, in : *Stadsarcheologie*, 1992, jg.16 nr.3, pp.21-36.

verering als een betrouwbaar getuigenis op te vatten van de muzikale verhoudingen tijdens zijn leven. Thans worden er bij die postume verheerlijking van Josquins naam echter vraagtekens geplaatst, omdat zij grotendeels een projectie lijkt van het typisch zestiende-eeuwse concept van het creatieve genie, en daarmee een nauwere aansluiting van de muziek met de literaire en beeldende kunsten in deze periode weerspiegelt. Met andere woorden : de zestiende-eeuwse muziekcultuur mag zijn eigen redenen hebben gehad om Josquin boven zijn tijdgenoten als genie te verheffen, maar voor ons is dit niet langer een reden om dat historiografisch beeld over te nemen.

De nieuwe evaluatie van Obrechts muzikale betekenis en historische positie sluit dus aan op een algemene ontmythologisering van de muziekgeschiedenis van zijn tijd. Dat dit proces zo langzaam zijn beslag krijgt, hangt vermoedelijk samen met onze eigen muziekcultuur, die zich slechts met moeite kan ontworstelen aan begrippen die zijn overgeleverd uit de periode van de Romantiek. Ook die periode had zijn eigen redenen om de muziekgeschiedenis op te vatten in termen van tot genie uitgeroepen componisten. In het overgeleverde geschiedbeeld, zoals dat thans nog in de meeste handboeken gepropageerd wordt, neemt Josquin nog steeds een bijna onomstootbare positie in. Het is juist om die reden dat muziekhistorisch onderzoek zoals dat in Gent is verricht zo belangrijk is : het geeft ons een beeld van de werkelijke maatschappelijke waardering van vijftiende-eeuwse componisten in hun eigen tijd, en bevrijdt ons van zestiende- of negentiende-eeuwse opvattingen. Het is in de nieuwe evaluatie derhalve niet de bedoeling Josquin van zijn voetstuk te werpen en er Obrecht voor in de plaats te zetten : daarmee zou slechts een nieuwe mythe in plaats van de oude gesteld zijn. Veeleer wordt in het onmetelijk rijke Stadsarchief van Gent een unieke gelegenheid gezien om in Obrechts leven de historische verhoudingen te ontdekken die bij zijn veel minder goed gedocumenteerde tijdgenoten verborgen zijn gebleven. Het valt nu nog niet te overzien wat hieruit voor de muziekgeschiedenis in het algemeen geleerd zal kunnen worden ³⁸.

³⁸ Onze oprechte dank gaat uit naar de heer Dr. Marc Boone, mevrouw Marie Christine Laleman en de heer Joris De Zutter voor de hulp, raadgevingen en informatie die wij bij het totstandkomen van deze bijdrage van hen mochten ontvangen.

DE COMONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)



5. Het groot huis links stond tot 1977 op de plaats van het Obrecht-huis, foto 1941

Bijlagen

BIJLAGE I - 1460, 30 juli - Staat van goed ten gunste van Jacob Obrecht na het overlijden van zijn moeder Lijsbette Gheeraerts - SAG, OA, reeks 330 nr.28, Schepenregister van Gedele 1459-1460, f.127r.

Kenlic etc. dat dit es den staet van goede toebehoerende Copken Hoebrecht filius Willems bij Lijsbette Gheeraerts, zijnen wettigen wive was, der vornoemder weese toecommen ende verstorven etc. bijden overlijden vander vorscreven Lijsbette, zijnder moeder was, welc goed Jan Oebrecht als vooght vanden vornoemden weese upbrijnct etc. ghelijc dat ten steerfhusse vander vornoemder Lijsbette, ziere moeder was, verdeelt, verheffent ende ghepoint es jeghen Willeme, zijnen vader vornoemt, ter presentie ende bijzijne van ghemeenen maghen etc., thaldermeesten orbuer ende profijt vanden zelven weese. Eerst verclaert de vornoemde vooght hoe dat de vornoemde weese heeft hem verstorven bijden overlijden vander voorseider Lijsbette, zijnder moeder was, van harer zijde commende tvierendeel duergaende van xvj gemeten lants, lettcl min of meer, heffende iijj gemeten, liggheende ende streckende in vele diversche sticken ende percheelen binnen der prochien van Steelant bij Hugherslus in Assenede ambocht, met zulken bomen ende catheilen alsmer up bevinden mach ende met zulken commere ende laste van dicagen, ghescode ende anderssins alser jaerlijcx utgaet etc., verpacht in advenant van ij s. vj d.gr. siaers elc gemet, der weesen vierendeel van desen lande liggheende ghemeene ende onverdeelt met Janne ende Ghelajne Gheerarts, ghebroeders, ende Catherine Gheerarts, haerlieder zuster, met Cornelis Beelenzone, haer man, der weesen oems ende moijs, an welc vierendeel van desen lande, der weesen toebehoerende, Marije Laps, weduwe van Andries Gheerarts, nu Jan Wolfaerts wijf, der weesen grootvrouwe vander moederlicker zijde, behoudt deene heeltsceede duergaende tharer bijlevijnghe haer leven lanc ghedurende, ende an dander heelft van desen, die de weese hebben moet, behoudt de vornoemde Willem, zien vader, de heelft te zijnder bijlevijnghe oec zijn leven lanc ghedurende, aldus en heeft de vornoemde weese van dese nu ter tijt duergaende maer heffens tprofijt vanden j gemete lants zonder meer, elke ghehouden inde commer ende last diere jaerlijcx utgaet ende up vallen mach also verre alser elc baten in heft, alzoot behoort. Item esser zeker erfachtighede ghelegghen ende streckende binnen der vornoemde prochien van Steelant ende in Axelambocht, ghecocht ende ghecreghen met ghemeenen goede binnen den huwelicke vanden vornoemden Willem ende Lijsbette Gheerarts, der weese vader ende moeder, dats te weten ij gemeten lants ghelegghen onder dander vanden vorscreven xvj gemeten lants, wijlen ghecocht jeghen Katheline Gheerarts met Cornelijse Beelenzone, haren man vornoemt, ende iij gemeten ghelegghen teenen streke in Axelambocht binnen der vrijheden van

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

Hughersluus, elcx van desen twee percheelen van lande, lettelt min of meer ombegrepen, met zulcken commere alser jaerelicx uitgaet, de vornoemde ij gemeten verpacht ter tijt van nu ij s. vj d.gr. siaers gemet, ende de vornoemde ander iij gemeten verpacht ter tijt van nu x s.gr. siaers boven commere, ende van desen ij percheelen van erven ghecocht binnen huwelijc behoort der vornoemder weese als erfachtig proper toe doen heelft, ende Willeme, zijnen vader, dander heelft, ende anden weese behoudt de selve Willem de heelft te zijnder bijlevijnghe zijn leven lanc gheduerende, elken ghehouden inden commere diere jaerelicx uitgaet ende ancleeft, alzo verre alser elc bate in heft, alzoot behoort, ende vanden catheilen diemer up al bevinden mach elken hebbende zijn aendeel etc. Item verclaert de vornoemde vooght dat de vornoemde weese heeft in ghereeden ghelde commende van zijnder heeltsceden van alden ghereeden goede, juweelen, inhaven ende catteilen, metgaders der scult van baten, bleven ende vonden ten steerfhuse vander vorscreven Lijsbette, zijnder moeder was, dat de vornoemde Willem, der weesen vader, bij duegdelike prijsijen daer af leden ende ghesiet, bij rade, advijse ende overeendraghene van ghemeenen maghen ende vrienden vanden vornoemden weese, ten alder meesten orbuere etc., vander selver weesen alte male gheaenveerdte ende an hem ghesleghen heeft, ende ditte boven der weesen last van Lijsbette, zijnder moeder was, testamenten, sepulturen ende uitfaert met dies daer an cleefde, ende boven allen commereren, costen ende lasten diemen der vornoemden weesen heeschen mochte ter causen vander versterfte vander vorscreven Lijsbette, zijnder moeder was, danof de vornoemde Willem belooft heeft zijnen vornoemde weese vrij, costeloos ende al scadeloes te houden ende te quijten zuver ende net de somme van iij lb.gr. rustende onder Willem, der weesen vader vornoemt, met welke somme onghemindert der principale, ende metten baten ende bladinghe jaerlijcx commende vanden weesen goede voren verclaerst, de vornoemde Willem belooft heeft zijne vorseide weese te houden van etene, drijncken, cleederen, coussen, scoens, etc., ende voort van alder sustinanchien, etc., ende boven dien te ghelden ende weeren ende te betaelene der weesen porcie ende aendeel vanden commere jaerlicx gaende uutten vorscreven percheelen van goede, zonder der weesen cost oft last, al dwelke metgaders de somme voren verclaert etc., de vornoemde Willem bekent ende verzekert heeft up hem ende up al tzijne, ende voort zijn borghen over hem ende elc over al Victoer Sijmoens ende Pieter Claijs, sceppere. Verclarijnghe dat Lijsbette, der weesen moeder, up dat zo ghebeden hadde de doot van Maijen Laps, weduwe Andries Gherarts, haer moeder, vanden goede dat den steerfhuse vander selver Marien toebehoeren zoude voren uut ghehadt zoude hebben, in recompensatie ende begroetinghe van tghuent dat Janne Gheetarts ende Catheline Gheerarts met Cornelis Beelenzone, haer man, haer broeder ende zuster wijlen waren, thuwelijc ghegheven was bijder selver Maijen ende Andriese haer man, x lb.gr. eenswechdraghende, ne maer omme dat de

DANIEL LIEVOIS - ROB C. WEGMAN

vornoemde Lijsbette, der weesen moeder, nu overleden es der weerelt, zoe moet de selve weese ter doot vander voornoemder Maijen, zijnder grootvrouwe, up dat hijt ghebedt hem af te staen in de stede vander vornoemder Lijsbette, zijnder moeder, omme dan de vornoemde x lb.gr. voren uute te hebbene al eer dander hoijr van Maijen ijte deelen zullen, ghelijc dat tanderen tijden bij maghen ende vrienden gheordonneert gheweest es, an welken x lb.gr. de vornoemde Willem pretendeert recht thebbene, ende hier af elken staende in zijnen rechten om ter doot vander vornoemde Maijen te gheschiene alzo verre als recht bewijsen sal. Up dwelke de vooght scalt quijte der weesen vader vander versterften vander weesen moeder etc., ende kenden hem verdeelt etc. ende de voornoemde vooght wart verlaten der voogdie ende wettelick quijte ghesolden etc. ende de vorseide Willem, da vader, wart vooght van zijnen vornoemden kinde. Actum xxx^a julij a^o lx.

BIJLAGE II - 1492, 13 november - Jacob Obrecht bevestigt dat hij door zijn stiefmoeder Beatrijs Jacobs en haar echtgenoot Zegher de Leenheer voldaan werd betreffende de nalatenschap van zijn vader Willem Obrecht - SAG, OA, reeks 330 nr.39, Schepenregister van Gedele 1492-1493, f.13r.

Meester Jacop Hobbrecht, presbyter, wonende tAndwoorpen als gheel hojr bedeghen van zulcken versterften van goede als daer Willem Hoobrecht, trompet, zyn vader was, uute verstorven es, es commen voor scepenen van ghedeele jn Ghendt kende ende verclaersde dat hy van alden goede negheen uutghesteken noch ghesondert der versterfte vanden voorscreven Willem anclenvende jeghen Beatrijsen Jacobs, wylen hauderigghe bleven achter den vornomden Willem ende alsnu twyf van Zegher den Leenheere, wel verpaert, verheffent, verdeelt ende verscheeden es ende zijnen rechten deele van al dien themwaerts ende gheandveert heeft, kennende hem ooc bijder voornomder Beatrijsen metten voornomden Zegher hueren man te vullen ghedaen ende ghecontenteert wesende van zulcken penninghen als zoe ende de voorscreven Willem tzijnen overlidene onder hemlieden rustende hadden hem toebehoorende ende up tijdt vorleden toecommende ende verstorven bijder aflivichede van Lijsbette Gheeraerts, tvoorseits Willems eerste wijf, zijnder moeder was. Sceldende mids desen den voorcreven Zegher en Beatrijsen, zinen wive, van tguent dat hij hemlieden ten occasione vander voorscreven versterfte penninghen oft anderssens generalic oft specialic emmermeer zoude moghen oft weten te heesschene wel ende wettelic quyte zonder meer reprochen of verclaers nu ende teeuwelicken daghen. Actum den xiiij in november a^o xcij

DE COMPONIST JACOB OBRECHT (c. 1457-1505)

BIJLAGE III - 1492, 13 november - Zegher de Leenheer verkoopt aan Jacob Obrecht de helft van een huis in de Talboomstraat te Gent - SAG, OA, reeks 301 nr.62, Schepenregister van de Keure 1492-1493, f.23r.

Zegher de Leenheere es commen voor scepenen vander kuere in Ghend, kende ende lijde dat hij vercocht heeft wel ende redelic meester Jacoppe Hoobrechte fs. Willems, presbyter, deen heeltschede duergaende van eenen huuse ende stede staende beneden den Zantberghe inde Talboomstrate, eene loeve zijnde, Pauwels Blijc ghehuust ter eender zijde ende de hoirs van Pieter den Bueren (?) ter andere, met ghelijcker portie duergaende met allen plaetsen, aysementen, vrijheden ende anderen ghelaghen diere an alle zijden toebehooren ende ancleven moghen van vooren tot achter tzelve gheheel huus belast met viij s. x d.gr. tsiaers eerffelic, te weeten de ij lb. (sic) x d.gr. landcheyns den heelighen gheest in Sent Jans kerck ende dandere vj s.gr. de fermerijen van Sente Lijsbetten, zonder meer commers. Desen cop es ghedaen omme de somme van xxiiij s.gr. die de vercooper daervooren vanden voornoemden meester meester (sic) Jacop zijnen cooper kennen upghegheven hebbende ende scelt hem mids dien danof quicte. Dies en zal de voornoemde meester Jacop de voorscreven zijne ghecochte heelft van huuse noch deel van dien moghen transportereren, updraghen noch vercoopen inden handen van eeneghen cloosters, gulden, neeringhen of andere van doode hand in eenegher wijs. Actum den xijj Novembre anno xcij

Afbeeldingen

1. Portret van Jacob Obrecht, atelier van Hans Memling, 1496
2. De intrede in Gent van Filips de Goede op 25 april 1458, waarbij de trompetters een centrale plaats innemen. SAG, Atlas Goetghebuer, lade 125 nr.4, anonieme kopergravure, gekleurd
3. Trompet spelende engel omringd door muziekinstrumenten, gewelfschildering in de crypte van de Sint-Baafskathedraal te Gent, 2de helft 15de eeuw
4. Het huizenblok waarin Obrechts huis voorkwam uit de stadsplattegrond van Gent, in : A. SANDERUS, *Flandria Illustrata*, dl.1, Colonia Agrippina, 1641, pp. 81-82
5. Het huis dat in 1941 en tot 1977 op de plaats stond van het Obrecht-huis, foto Stedelijke Commissie van Monumenten en Stadsgezichten, Gent

Fotoverantwoording : 1, 2, 4 en 5 : SAG
3 : Rob C. Wegman